

Душко Радосављевић¹
Николина Матијевић, мастер²

УДК 323.1 (497.11+497.113):342.413

Националне заједнице у Србији и Војводини: Мултикултуралне основе Устава Р Србије, национални савети и њихова политизација

Апстракт: Србија је “недовршена држава”, коју одликује одређена политичка рестаурација. За очекивати је да се неће у јавни живот враћати оне активности којима је Србија била обележена у последњој деценији XX века, које и данас остављају ожиљке на крхком демократском телу Србије, посебно у областима нашег интереса – политика према националним заједницама и њиховом јавном и политичком представљању у АП Војводини.

Питање мултикултурализма у Србији и Војводини је одавно актуелно. Србија је мултиетничка држава, што је потврђено Уставом донетим и пратећим законима. Национални савети у Србији, статус и улога, као и проблеми, у фокусу су пажње јавности. Једно од усмерења рада су и предлози за деполитизацију националних савета и стварање услова за изражавање културне аутономије националних заједница и њихово боље интегрисање у државну и друштвену целину.

Кључне речи: Србија, Војводина, мултикултурализам, националне заједнице, национални савети, јавно и политичко представљање, политизација и деполитизација.

„Сва (су) слободна друштва – а не само етнички сложена – заправо подијељена друштва“.

(Дејан Јовић)

¹ Редовни професор Факултета за правне и пословне студије др Лазар Вркатић у Н. Саду. Председник Војвођанске политиколошке асоцијације (ВПА). Е-маил: vrans2010@gmail.com.

² Асистенткиња Факултета за правне и пословне студије др Лазар Вркатић у Н. Саду. Докторанткиња на Факултету политичких наука у Београду. Е-маил: nikolina_matijevic@yahoo.com

Увод

Србија је у овом тренутку “недовршена држава”. Још увек је присутна политичка технологија ослоњена на експлозивну и опасну мешавину националног и социјалног популизма, увелико се обнављају формативни принципи “старога режима” (**Слободана Милошевића**). За надати је се да неће бити враћене оне активности којима је Србија била обележена у последњој деценији XX века, које и данас остављају ожиљке на крхком демократском телу Србије, посебно у областима од нашег интереса – политика према националним заједницама, те активности на угрожавању мултиетничког идентитета Војводине и Србије и јавног и политичког презентовања припадника националих заједница у покрајини.

Аутономна покрајина Војводина је карактеристична по томе што у њој живи велики број националних заједница, што је мултиконфесионална и мултијезична – пример мултикултурализма у овом делу Европе. Решавање питања националних заједница на нивоу Републике Србије најбоље је почети у Војводини, која има дугу историју и традицију живота у различитости, као што **Васа Стајић** рече, давне 1928. године: „...како би Војводина, на југоистоку Европе, постала не српски Елзас него Тампол област, у којој би се стишавали таласи империјалистичких национализма који, долазе са Севера и Југа, а цветала Култура са посебном нијансом, коју диктује етничко шаренило Војводине“.³ Но, да би боље разумели ову сложену материју, кренућемо од основних појмова.

Мултикултуралне основе

Прво - мултикултурализам се користи као описни и нормативни појам. Примарно, он означава културну разноликост, као последицу постојања две или више група у оквиру друштва, чија веровања и праксе доводе до стварања више различитих колективних идентитета. Појам је нераскидиво повезан са разноликошћу заједница и проистиче из расних, етничких или језичких разлика. Као нормативни појам, мултикултурализам подразумева прихватање разноликости у заједници, које се заснива на праву различитих културних група на поштовање и признање. Критичари мултикултурализма истичу да су мултикултурална друштва нестабилна по својој природи, а нормативни мултикултурализам сматрају примером политичке коректности. (Е. Хејвуд. 2004: 230-35)

Од 60-их година XX века, мултикултурализам доводи у питање идеју нације, као политички и културно јединствене целине. Национализам се узима увек као пример политике идентитета тако што људима говори ко

³ В. Стајић, *Писмо упућено Удружењу Војвођана*, 1928.

су – даје им историју, оснажује везе и колективни дух и задаје циљ који је виши од постојања индивидуе. Као и национализам, мултикултурализам је облик политике идентитета, али који акценат ставља на политику разлике, односно, степен културне разноликости и разлика идентитета у већини савремених друштава. Зато поједини аутори мултикултурализам дефинишу као *„етничку политику која фаворизује етничку припадност и тиме, као и национализам, апсолутизује принцип националности или групног етничког идентитета, подижући га на ниво основног интегративног принципа.“*⁴

У Уставу Р Србије из 2006. године, одредбе о слободама, правима и дужностима човека и грађанина, где су садржана у посебном пододељку и права посвећена припадницима националних мањина, појављују се одмах након Основних одредби, представљајући другу од десет целина Устава. Овде би се осврнули на добру традицију коришћења израза *„национална заједница“*, примереног просторима Војводине и подеснијег у мултикултуралном друштву, али и подсетили да је и у *„Милошевићевом“* уставу остављен израз *„народност“*, који је такође адекватнији од израза коришћеног у Уставу. Устав из 2006. у односу на онај из 1990. године, нуди нови концепт грађанске државе јер је Република Србија одређена као *„држава српског народа и свих грађана који у њој живе“*. Међутим, стално се инсистира на службеној употреби српског језика и ћириличног писма, док су државни симболи који су у употреби, производ искључиво српске традиције.

Анализирајући садржину одредби друге целине Устава, који обухвата заштиту људских и мањинских права и слобода, можемо закључити да су Уставом обухваћена скоро сва људска права којима се штити телесни и духовни интегритет личности појединца, политичке слободе и права као и одређени број социјално економских права.

У члану 18. Устава, се гарантује да се ради о правима која су обухваћена опште прихваћеним правилима међународног права, која су потврђена међународним уговорима и законима. Посебан став наглашава да су све одредбе које се тичу људских и мањинских права сагласне важећим међународним стандардима и пракси међународних институција. Овде се морамо осврнути на, већ устаљено, истицање *„највиших међународних стандарда“* који се спроводе у Р Србији, што је доста проблематично, јер су међународно прописани стандарди минимум поштовања и омогућавања људских и мањинских права. Обезбедити те стандарде није нешто што посебно одудара, односно, нешто што је за посебну

⁴ Види: Б Мијатовић, И. Вујачић, Т. Маринковић. 2008, *Појмовник либералне демократије*, Београд, стр. 102

хвалу. Стандарди су основа на коју појединачно државе могу и требају да надограђују заштиту људских и мањинских права, односно права националних заједница, у нашем конкретном случају. Али, вратимо се на нашу тему. Свако ограничење људских и мањинских права може бити учињено законом уколико то Устав дозвољава, у обиму који подразумева не залажење у суштину права. Изузетно је значајан став 2, члана 20. који истиче да се *„достигнути ниво људских и мањинских права не може смањивати“*. (Устав РС, 2006) Сви државни органи, посебно судови, морају водити рачуна да се ограничење примењује само када је то према Уставу неопходно. Сведоци смо да су приликом тзв. *„судске реформе“* укинута судови у местима где су живели припадници националних заједница у већем броју, у дужем временском периоду, и да је то прошло доста незапажено, те да се о овом аспект у проблема није водило рачуна.

Република Србија је вишенационална држава, стога је више него оправдан члан 47. Устава од 2006. године, који истиче да је свако слободан да изрази своју националну припадност, али није дужан да то уради. С овим приступом је потпуно у складу уважавање и подстицање разлика у свим областима које се као посебно право гарантују чланом 48. Устава РС: *„Мерама у образовању, култури и јавном обавештавању, Република Србија подстиче разумевање, уважавање и поштовање разлика које постоје због посебности етничког, културног, језичког или верског идентитета њених грађана.“* Ова је одредба у пракси доведена у питање активностима да се укину или својински трансформишу локални медији, али и РТ Војводина, као медији који значајну делатност обављају у области информисања националних заједница.

Више пута је наглашено да је забрањена свака врста дискриминације, између осталог и дискриминација припадника националних заједница пред законом, а гарантована им је и заштита. На пољу њихове заштите сигурно има доста тога што захтева додатан рад, посебно ако се има у виду изразито нижи социјални положај неких од њих (нпр. Роми). Иста одредба члана 76. Устава Р Србије оправдава мере и прописе којим се подстиче позитивна дискриминација а чији је циљ уклањање неповољних животних услова припадника појединих националних заједница. У члановима 77. и 78. истиче се да су припадници националних заједница равноправни приликом вођења јавних послова и забрањује се њихова насилна асимилација. При томе је неопходно водити рачуна о адекватној заступљености припадника појединих националних заједница као и о обезбеђењу одговарајуће законске заштите против њихове насилне асимилације. Због тога је забрањено предузимање било каквих мера

чија би примена довела до насилне промене националног састава становништва у подручјима где су припадници националних заједница традиционално у већини. Опет, за све године примене Устава, нисмо сазнали ни за једну утврђену и примењену јавну политику која би ове начелне одредбе спровела!

Посвећивање посебног пододељка правима припадника националних мањина може се оценити као покушај тзв. „позитивне дискриминације“, имајући у виду проценат припадника националних заједница у становништву.

Неки од закона који се баве питањем националних заједница су Закон о заштити права и слобода националних мањина, Закон о службеној употреби језика и писма, Закон о основама система образовања и васпитања, Закон о локалној самоуправи и Закон о националним саветима националних мањина.

Закон о заштити права и слобода националних мањина је основни акт којим се дефинише статус националних заједница. Овај закон је донет за време постојања Савезне Републике Југославије а наставио је да важи и након осамостаљење Р Србије, 2006. године. Њиме је „отворен приступ дефинисања мањинских идентитета, што значи да се различита схватања идентитета могу у најширем смислу подвести под општи појам националне заједнице“.⁵ Да би стекла статус националне заједнице потребно је да је поменута у дуготрајној и чврстој вези са овим простором (територијом), и да поседује одлике по којима се разликује од већине становника – језик, културу, националну или етничку припадност, вероисповест и сл. Основна начела у систему заштите националних заједница су забрана дискриминације, мере за обезбеђивање равноправности, слобода националног опредељивања и изражавања, сарадња са сународницима (у земљи и иностранству), обавеза поштовања уставног поретка, начела међународног права и јавног морала као и заштита стечених права. Законом је предвиђено и оснивање мањинских самоуправа, националних савета.

Закон о службеној употреби језика и писма предвиђа обавезну службену употребу језика и писма националне заједнице у јединицама локалне самоуправе где живе припадници те националне заједнице. Према Закону о личној карти из 2006. године, предвиђено је да се образац за исту штампа на језику и писму националних заједница. Од

⁵ Д. Радосављевић, Н. Матијевић, Р. Јововић. 2013. „Политичко и јавно представљање националних заједница у Војводини“, у: Мултикултуралност и савремено друштво, зборник радова, Нови Сад, стр. 150.

45 војвођанских општина, само у седам је српски језик једини који је у службеној употреби. То су Инђија, Ириг, Опово, Панчево, Пећинци, Рума и Сремски Карловци.⁶ Уколико нека заједница не испуњава услове који су неопходни да би њен језик био у службеној употреби на нивоу читаве општине, њен језик се уводи у службену употребу у насељима где је национална заједница насељена у већем проценту.

Закон о основама система образовања и васпитања као циљ образовања предвиђа развијање свести о државној и националној припадности и неговању српске традиције и културе као и традиције и културе националних заједница чији се припадници могу образовати на свом језику или двојезично. Закон предвиђа да је за извођење наставе на језику националне заједнице потребно да у једном разреду буде 15 ученика али тај број може да буде и мањи, уз дозволу министра просвете. Такође према Закону, учење српског језика је обавезно.

Од увођења Закона о локалној самоуправи, у праксу су уведени нови механизми учешћа грађана што је створило и нове могућности националним заједницама за њихово представљање у локалној самоуправи. Члан 18. предвиђа надлежност општина у имплементацији права националних заједница. Претходно наведено требало би да створи услове за стабилне односе и превазилажење међуетничких анимозитета. Локалне самоуправе морају да обезбеде услове да се Устав и закони спроводе у пракси. У члану 63. предвиђено је да се оснивају савети за међунационалне односе у мултиетничким општинама. Ови савети, као механизми контроле локалне власти, задужени су да прате догађања и да се баве проблематиком остваривања, заштите и националне равноправности. Њихова улога је да постану механизам који ће омогућити развијање складних међуетничких односа у локалним срединама. Пракса је показала да постоје проблеми који се тичу рада ових савета – закон изричито не дефинише надлежности, као ни избор чланова, па је начин функционисања ових тела различит у свакој општини.

Националним заједницама, поред права која имају сви грађани, припадају и индивидуална и колективна права, и тако се, индивидуално и колективно, остварују у складу са Уставом, законима и међународним уговорима. Као део једног од колективних права, националне заједнице саме одлучују о питањима везаним за културу, образовање, обавештавање и службену употребу језика и писма, у складу са законом. Да би оствариле самоуправу у наведеним областима, припадници националних заједница имају могућност да образују своје националне савете.

⁶ Isto, str. 152.

Национални савети

Како би се осигурали реални услови за примену права припадника националних заједница, која су гарантована Уставом и Законом о заштити права и слобода националних мањина, Народна скупштина Р Србије је усвојила Закон о националним саветима националних мањина. Поменути закон је ступио на снагу 11. септембра 2009. године. Национални савети, о чијем је оснивању било говора и пре овог закона, предвиђени су као кровне националне институције, које су под великим утицајем доминантних политичких партија унутар националних заједница и где организације цивилног друштва немају ни мало утицаја. Њиме су детаљно одређене надлежности националних савета о областима образовања, културе, обавештавања и службене употребе језика и писма, поступак избора националних савета, начин финансирања њиховог рада, као и друга питања од значаја за њихов рад.

Национални савет представља националну заједницу у области образовања, културе, обавештавања на језику националне заједнице и службене употребе језика и писма, учествује у процесу одлучивања или одлучује о питањима из тих области и оснива установе, привредна друштва и друге организације из ових области. *„Организацијом, удружењем или политичком организацијом националне мањине сматра се организација, удружење грађана или политичка организација која има предзнак једне националне мањине у свом називу, или је статутом одређена као организација, удружење или политичка организација која окупља, или делује у интересу припадника националне мањине“*.⁷

Регистар националних савета води министарство које је задужено за послове заштите људских и мањинских права. Закон о заштити права и слобода националних мањина у члану 19. уређује да припадници националних мањина могу бирати националне савете како би остварили право на самоуправу у области употребе језика и писма, образовања, информисања и културе. Број чланова националног савета се одређује на основу броја становника одређене националне заједнице, према последњем попису становништва. Национални савети могу имати најмање 15 а највише 35 чланова, зависно од броја припадника националне заједнице, и бирају се на период од четири године.

„Национални савет, у складу са законом и својим статутом, преко својих органа самостално:

- 1. доноси и мења статут националног савета;*
- 2. доноси финансијски план, финансијски извештај и завршни рачун;*

⁷ Закон о националним саветима националних мањина. 2009.

3. *располаже сопственом имовином;*
4. *одлучује о називу, симболима и печату националног савета;*
5. *утврђује предлоге националних симбола, знамења и празника националне мањине;*
6. *оснива установе, удружења, фондације, привредна друштва у областима културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писма и другим областима од значаја за очување идентитета националне мањине;*
7. *предлаже представника националне мањине у савету за међунационалне односе у јединици локалне самоуправе;*
8. *установљава и додељује признања;*
9. *иницира доношење и прати спровођење закона и других прописа из области културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писма;*
10. *учествује у припреми прописа и предлаже измену и допуну прописа којима се уређују Уставом гарантована права националних мањина у области културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писма;*
11. *предлаже посебне прописе и привремене мере у областима у којима се остварује право на самоуправу, ради постизања пуне равноправности између припадника националне мањине и грађана који припадају већини;*
12. *покреће поступак пред Уставним судом, Заштитником грађана, покрајинским и локалним омбудсманом и другим надлежним органима, када процени да је дошло до повреде Уставом и законом гарантованих права и слобода припадника националних мањина;*
13. *покреће поступак из тачке 12) овог члана у име припадника националне мањине, уз претходно прибављено писмено овлашћење;*
14. *заузима ставове, покреће иницијативе и предузима мере у вези са свим питањима која су непосредно повезана са положајем, идентитетом и правима националне мањине;*
15. *одлучује о другим питањима која су му поверена законом, актом аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе“⁸.*

Из наведеног видимо да су надлежности националних савета прилично ограничене на давање предлога и учествовање у процесима доношења аката која се тичу права националних заједница. Једна од главних

⁸ Закон о националним саветима националних мањина. 2009.

области у којима национални савети имају надлежности је област образовања. Занимљив случај је да кад су у питању установе ученичког стандарда, национални савети морају да сарађују између себе. У Закону о националним саветима националних мањина стоји да, уколико у одређеној јединици локалне самоуправе постоји више језика националних заједница у службеној употреби, заинтересовани национални савети дају предлог за заједничког кандидата за члана управног одбора. Осим тога, када су у питању установе ученичког стандарда, национални савети надлежном министру предлажу мере и програм васпитног рада који се тичу афирмације међуетничке толеранције и мултикултурализма.

Органи државе, територијалне аутономије или јединице локалне самоуправе, дужни су да се консултују са националним саветима приликом одлучивања у областима службене употребе језика, образовања, информисања и културе на језику националне заједнице. Из наведених области се део овлашћења може поверити саветима а држава је обавезна да им обезбеди потребна финансијска средства.⁹

Савет може да стиче и отуђује покретну и непокретну имовину а може да буде и корисник средстава у јавној својини. Средства за финансирање националних савета, према Закону о националним саветима националних мањина, обезбеђују се из буџета Р Србије, буџета аутономне покрајине и буџета јединица локалне самоуправе, донација и осталих прихода. Висина средстава из јавних извора се сваке године дефинише Законом о буџету Р Србије, одлукама о буџету аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе. 30% средстава која су намењена националним саветима, распоређује се у једнаким износима свим регистрованим националним заједницама које национални савети представљају, а остатак од 70% сразмерно броју припадника националне заједнице коју национални савет представља, као и укупном броју установа те националне заједнице у области културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писма и обиму активности тих установа. Одлуку о расподели средстава из буџета Р Србије доноси Министарство. Средства која се распоређују из буџета аутономне покрајине се распоређују у складу са одлуком надлежног органа аутономне покрајине, националним саветима који имају седиште на простору аутономне покрајине. Средства која се обезбеђују из буџета јединица локалне самоуправе се распоређују у складу са одлуком надлежног органа јединице локалне самоуправе, националним саветима који представљају националне заједнице које у становништву јединице локалне самоуправе достижу најмање 10% од

⁹ *Извештај Покрајинског омбудсмана Аутономне покрајине Војводине за 2011. годину*, стр. 3.

укупног броја становништва или националних заједница чији је језик у службеној употреби на територији јединице локалне самоуправе. Према Закону о националним саветима националних мањина, национални савет је дужан да води књиговодство о свим приходима и расходима. Национални савети учествују у поступку расподеле средстава буџетског фонда за националне заједнице, која се додељују јавним конкурсом за финансирање програма и пројеката из области културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писма националних заједница. Овим буџетским фондом управља министарство које је уједно задужено и за надзор над законитошћу рада и аката националних савета.

Након што је поменути закон ступио снагу, током 2011. и 2012. године, Покрајинском омбудсману који се стара о заштити и унапређењу људских права и слобода сваког лица гарантованих Уставом, новоизабрани национални савети, и јединице локалне самоуправе, упутили су већи број представки у вези са (не)применом Закона о националним саветима националних заједница. Већина представки садржала је притужбе на понашање јединица локалне самоуправе које по тврдњи подносилаца представки не сарађују са националним саветима и не залажу се у довољној мери за остваривање права националних заједница у областима образовања и културе, али и службене употребе језика и писма. Јединице локалне самоуправе у својим представкама су се углавном обраћале питањима у вези са применом закона и захтевима за појашњење законских одредби, тврдећи да због различитог уређивања поступака за остваривање колективних права у области образовања и културе, објективно нису у могућности да удовоље захтевима националних савета. Поставља се питање колико су јасно формулисане и прецизне одредбе одговарајућих закона, кад постоји толико недоумица и најасноћа у њиховој примени. Сасвим је извесно да ће ови закони доживети ревизију како би се омогућила њихова примена и оправдала сврха њиховог доношења.

Право припадника националних заједница на репрезентовање једно је од права које обезбеђује учешће националних заједница у јавној власти. Осим права на представљеност, право националних заједница да учествују у јавној власти подразумева и сва политичка права међу којима се нарочито истичу изборно право и право на политичко организовање, право на учешће у јавним административним службама, као и право на грађанску иницијативу. А шта имамо у овој области? Имамо решење по коме партија националне заједнице треба да прикупи „само“ 1.000 судских потписа за регистрацију – и то у ситуацији када су неке

традиционалне националне заједнице у Војводини „нале“ испод 10.000 припадника, што их ставља у немогућу позицију! Исто тако, да се утврди листа за републичке изборе, потребно је да она буде судски оверена са 10.000 потписа.

Оно што је по нама најспорније јесте, у ствари, репрезентовање националних заједница у парламенту Р Србије. Ту нема ни говора о загарантованим местима, иако је Влада Р Србије тај принцип, кроз своју стратегију о дијаспори и Србима у региону, затражила од свих држава у региону за припаднике српске заједнице у њима. Мислимо да на овоме треба да се поради и успостави одређени реципроцитет, имајући у виду да је Република Србија потписала билатералне уговоре о заштити националних заједница са Хрватском, Македонијом, Мађарском и Румунијом.

Све наведене мере су део права на очување посебности. У ту сврху се као посебна права помињу право на изражавање, чување, неговање и јавно изражавање етничке, националне, културне и верске посебности, али и право на јавну употребу својих симбола и право на свестрано коришћење језика и сл. Нарочито се помиње ново право на сарадњу са сународницима ван Р Србије и развијање духа толеранције. Члан 81. Устава истиче да *„у области образовања, културе и информисања Србија подстиче дух толеранције и међукултурног дијалога и предузима ефикасне мере за унапређење узајамног поштовања, разумевања и сарадње међу свим људима који живе на њеној територији, без обзира на њихов етнички, културни, језички или верски идентитет.“* Ово је толико декларативно речено да је одмах било јасно да од активности у овој области ништа неће бити урађено.

Мислимо да је оптимално у овом тренутку да до тридесет посланика у Народној скупштини представља интересе националних заједница, како би они постали озбиљан политички фактор. Свесни смо чињенице да не постоји воља политичких актера ни на републичком ни на покрајинском нивоу, да се пронађе продуктиван начин решавања питања политичке репрезентације националних заједница. Имајући то у виду, треба се окренути решењима која омогућавају да се права националних заједница остварују у децентрализованим јединицама Р Србије – у нашем случају АП Војводини, која је за овај проблем сензибилисана.

На крају – одредбе Устава које третирају ову комплексну материју би могле да се „провуку“ када их гледају посматрачи, рецимо из ЕУ, јер је и код њих ова материја шаролико третирана. Оно што јесте проблематично је што наизглед широко постављена уставна обећања требају да се

имплементирају/омогуће законима, који нити су на помолу, или се одређеним законским решењима уставна обећања снижавају, одлажу за недогледну будућност и/или се чека време када ће број припадника националних заједница бити толико умањен па да се област реши на драстично другачији начин.

Питање националних заједница, њиховог статуса као и надлежности њихових тела требало би да буде јасније и прецизније дефинисано. Закон о националним саветима националних мањина који смо у овом раду анализирали, не представља решење којим се националним заједницама даје могућност да ојачају своју позицију у друштву. Постојеће одредбе су недовољно јасне а велики број чланова Закона посвећен је питању које се тиче самоорганизовања националних заједница – изборима за националне савете. О надлежностима савета је скоро немогуће говорити. Осим што су надлежни за доношење аката који се тичу уређења односа у оквиру савета, све друге надлежности су ограничене на давање предлога и иницијатива у областима образовања, културе, информисања и службене употребе језика и писма. Надамо се да ће ова област бити ускоро боље дефинисана а затим и организована, односно, да ће уследити измене и допуне поменутог закона.

Политичке партије и национални савети: нормативна решења

Проблем се јавља већ у самом законском решењу о избору националних савета. Према Закону о националним саветима националних мањина за члана националног савета може бити биран припадник националне мањине који не обавља функцију судије, тужиоца или судије Уставног суда, што регулише члан 33. Закона. Овде се читује законско решење о спречавању сукоба интереса и злоупотребе јавне функције. С друге стране, изборне листе може предлагати *„група бирача уписаних у посебан бирачки списак одговарајуће националне мањине, односно организације, удружења грађана, као и политичке организације националне мањине“*.¹⁰ Идентично решење налази се и у случају избора електора за електорску скупштину¹¹, где се истиче да *„право да буде електор има и припадник*

¹⁰ Члан 71, став 1. Закона.

¹¹ Закон предвиђа два поменута модалитета избора чланова савета. Пре доношења тренутно важећег закона, на снази је била регулатива која је предвиђала искључиво електорски модел, уз право свих одборника у локалним самоуправама чији матерњи језик је језик националне мањине у службеној употреби у тим самоуправама, затим посланика у покрајинској скупштини, као и посланика у Народној скупштини, који су на ту функцију изабрани због припадности

националне мањине, кога је за електора именовала организација или удружење националне мањине”, што регулиш ечлан 100, став 1. Дакле, Закон омогућава да политичке партије учествују на изборима за чланове националних савета као предлагачи, док чланови партија имају отворену могућност кандидатуре.

Може се поставити питање шта је спорно у томе да члан политичке партије буде изабран у састав савета уколико је већ легитимно изабран на ту позицију? Овде се, поред лоших последица такве политизације, мора навести и проблем самих избора. Наиме, кандидати политичких партија најчешће имају несразмерну предност у инфраструктури, финансијама и медијском простору у односу на остале, „непартијске“ кандидате. Дакле, примарно, сама кампања за ово „неполитичко“ тело неправедна је према партијски независним кандидатима. Други проблем јесте већ наведен; национални савети националних мањина нису тела *политичке*, већ културне аутономије, и кроз њих се не остварује право на политичку репрезентацију. Савети би требало да буду инклузивни, док присуство партија у саветима често доводи до њихове инструментализације и искључивања ширег круга грађанства које, хипотетички, има другачије програме унапређења културе, образовања и других области у надлежности националних савета (и чији се глас, у најмању руку, мора чути). Дакле, политизацијом се промашује првенствени циљ националних савета, који би требало да буду предвођени интелектуалном елитом и „активним“ грађанима.

Политичке партије и национални савети: изборна пракса

У овом делу рада желимо да укажемо на активизам политичких партија у изборима за националне савете и изведемо закључке о раширености политизације националних савета у том контексту.

Непосредни избори по актуелном закону одржани су 6. јуна 2010. године. Своје савете на изборима непосредним путем изабрали су припадници 16 националних заједница – Албанци, Ашкалије, Бошњаци, Буњевци, Бугари, Власи, Грци, Египћани, Мађари, Немци, Роми, Румуни, Русини, Словаци, Украјинци и Чеси, док су Хрвати, Македонци и

одређеној националној мањини или зато што се изјашњавају да припадају некој националној мањини и говоре језиком те мањине, да буду чланови електорских скупштина (Закон о заштити права И слобода националних мањина, 2002, члан 24) . Овакав екстреман вид политизације, директним преношењем легитимитета мандатара из представничких, политичких институција, на ниво културне аутономије, укинут је доношењем новог закона 2009. године.

Словенци добили своје представнике електорским путем. Реч је о актуелним саставима националних савета (изузев у случајевима у међувремену распуштених савета), будући да мандат за члана траје 4 године.

Избори су показали потпуно преимућство политичких партија. Илустрације ради, приказаћемо распореде мандата неких од најбројнијих националних савета, односно савета који представљају најбројније националне заједнице у мањинском положају¹². Тако је на изборима за Национални савет Мађара највише гласова освојила изборна листа *"Мађарска слога"* - 28 мандата, листа *"Војвођански Мађари за Европу - др. Ченгери Атила"*, 4 мандата, док су по један мандат освојиле листе - *"Покрет мађарске наде Ласло Балинт"*, *"Мађарска лига др. Мурењи Тибор"* и *"Ево руке за мађарску заједницу - грађански покрет - Золтан Буњик и Ласло Рац - Сабо"*. Све ове листе заправо су кандидоване од стране политичких партија, било да је реч о формалној кандидатури партија националних заједница, или о партијама без *"предзнака националне заједнице"* (које су неформално лобирале за своје представнике); *"Мађарска слога"* је представљала Савез војвођанских Мађара, док је листа *"Војвођански Мађари за Европу"* заправо листа Мађара које подржава Демократска странка.

Албанска национална заједница имала је две изборне листе; партија *"За демократско деловање Риза Халими"* освојила је 24 мандата, док је *"Демократска унија Албанаца Рахми Зуљфију"* освојила пет мандата. Када је реч о изборима за Национални савет (или ти веће) Бошњака (ови избори су изазвали поприличну медијску буру, о чему ћемо рећи неколико речи у даљем тексту), листа *"Бошњачка културна заједница - Муамер еф. Зукорлић"* освојила је 17 мандата, *"Бошњачка листа"* 13 мандата и *"Бошњачки препород"* пет мандата.

Све наведене листе имале су подршку политичких партија, док су мандатари националних савета били (углавном) чланови претходно поменутих; ситуација на изборима за преостале националне савете била је најчешће врло слична. Важно је приметити да су, поред званичних кандидатура од стране политичких партија националних заједница (на шта само те партије имају законско право), и друге партије подржале, *неформално*, своје чланове или друге политичке сараднике (међу којима чланове других партија или кандидате без партијске припадности).¹³ С

¹² <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/Srbija/721278/Rezultati+izbora+za+Nacionalne+savete.html>, страници последњи пут приступљено 28. 09. 2014. године

¹³ Пример Демократске странке најбоље одсликава ову ситуацију; иначе, ова

обзиром да Закон није онемогућио јавно пружање подршке од стране тих партија приликом избора за националне савете, оне су искористиле прилику и умешале се у ионако већ конфузну политичку борбу међу партијама националних заједница. Дакле, питање политизације није једнозначно и једнодимензионално, није ограничено само на партије националних заједница и њихове чланове, већ је реч о много ширем пољу политичке конфронтације.

У фокусу изборне кампање за националне савете, уместо питања културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика, у фокусу су се нашле класичне политичке платформе. У кампањи је било речи о децентрализацији, регионализацији, локалним самоуправама, као и другим политичким питањима, а сам циљ формирања савета, успостављање културне аутономије, у потпуности је изнегиран. Резултати избора су, уместо, по речима тадашњег министра за људска и мањинска права, **Светозара Чиплића**, јачања поверења у државу припадника националних заједница¹⁴, додатно проширили јаз међунационалних, али и унутарнационалних конфликта. Партијско сукобљавање у борби за повећањем политичке моћи и контроле финансија и позиција (савети су, поред значајних надлежности¹⁵, и посредници у дистрибуцији новца партија има развијену праксу кандидовања угледнијих/познатијих припадника мањинских заједница на својим изборним листама (за парламентарне, покрајинске и локалне изборе) са циљем привлачења тог дела изборног тела. У претходном тексту поменута листа “*Војвођански Мађари за Европу – др Ченгери Атила*” пример је *par excellence* за случај агитовања ДС-а на изборима за национални савет (Атила Ченгери је члан те партије), као и подршка другим листама на којима су кандидати били Ана Томанова Маканова (садашња председница Националног савета Словака) или Славко Рац (садашњи председник Националног савета Русина), посланици у покрајинској скупштини изабрани на изборној листи ДС.

¹⁴ <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:271519-Ciplic-Muftija-u-pravu>, страници последњи пут приступљено 28. 09. 2014.

¹⁵ Опште надлежности националних савета односе се на уређивање унутрашње организације и функционисања националног савета, утврђивање симбола националне мањине, оснивање установа, удружења фондација и привредних друштава у областима културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писма, покретање иницијативе за измену и/или допуну и/или доношење закона и других прописа у областима у којима националне мањине уживају културну аутономију, покретање поступка за заштиту права припадника мањина пред различитим органима, предлагање представника националне мањине у Савет за међунационалне односе, као И бројна друга. Поједине надлежности савета у појединачним областима указују на висок

који се издваја за различите потребе и интересе националних заједница) које пружају национални савети произвели су бројне афере и додатну „феудализацију“ Србије, по, како географском, тако и националном кључу.

Национални савети у служби партијских интереса

Учествовање политичких партија на изборима за националне савете омогућило је злоупотребу истих за дневнополитичке циљеве, монополизујући права на представљање националних заједница и/или правећи дубоке сукобе унутар тих истих заједница. Ефекти су изразито негативни – односи између већинске и заједница у мањинском положају, али и унутар ових других, заједница, међупартијским конфликтима, додатно су погоршани. Национални савети су постали партијске испоставе путем којих се одлучује о трансферу новца ка установама, организацијама и појединцима, додели положаја и другим питањима, чиме долази до елитизације и искључивања широког круга грађана из управљања од значаја за културно и образовно изражавање и развој националних заједница. У овом делу ће бити речи о конкретним актима и одлукама националних савета, у којима је очевидна раширеност политизације и њени негативни ефекти.

У какве све политичке сврхе се национални савети користе, недвосмислено показују изјаве њихових чланова и представника са њима повезаних политичких партија. Тако је **Тамаш Корхец**, председник Националног савета мађарске националне мањине, у вези са председничким, парламентарним, покрајинским и локалним изборима¹⁶,

степен друштвеног утицаја и моћи, попут утврђивања које су установе и манифестације у области културе од посебног значаја за очување, унапређење и развој посебности и националног идентитета одређене националне мањине (док Закон не прецизира услове под којима се нека установа може прогласити установом од посебног значаја за националну заједницу, што може бити извор бројних злоупотреба), или давања сагласности за избор директора установа предшколског васпитања и образовања, и основног и средњег образовања и васпитања у којима се образовно-васпитни рад изводи и на језику националне мањине. Стога истичемо да надлежности јесу такође важно питање, и свакако представљају „катализатор“ политизације.

¹⁶ Овде морамо направити дигресију у односу на тему рада, успутно примећујући једну аномалију несвојствену деполитизованим друштвима; истовремено одржавање избора на свим нивоима показатељ је политичке манипулације и није у складу са основним постулатом демократије – слободним и поштеним изборима.

дао изјаву да Савет подржава платформу Савеза војвођанских Мађара¹⁷, док је високи функционер Демократске странке, **Бојан Пајтић**, у јавности изнео тврдњу, базирану на подршци више чланова различитих националних савета, да савети свих националних заједница у Војводини подржавају ту странку на изборима.¹⁸ Том приликом Пајтић је навео националне савете Румуна, Русина, Македонаца, Словака, Рома и Хрвата, док су поједини чланови тих савета и потписали споразум о подршци. Друга дешавања су поједнако, ако не и у већој мери, забрињавајућа. Најпознатији је случај Националног савета Бошњака, који је формирала Бошњачка културна заједница (коју је на изборима представљао главни муфтија Исламске заједнице у Србији, **Муамер Зукорлић**) уз подршку два члана са листе Бошњачки препород. Министарство за људска и мањинска права, међутим, није признало тај избор и донело је одлуку о распуштању тог националног савета и тиме отпочело нови, дуготрајан политички конфликт.¹⁹ Позадина овог сукоба, као и његов епилог, у потпуности су политички; реч је о сукобу политичких струја који не би требало да има било какву повезаност са националним саветима. Последице су се одразиле у додатном погоршању међунационалних односа и продубљивању неповерења бошњачке националне заједнице према државним институцијама – управо супротно циљевима формирања националних савета.

Рад националних савета и одлуке које су исти доносили у оквиру својих надлежности врло често су биле спорне и имале партитократски *бацкгрунд*.²⁰ Национални савет мађарске заједнице, донео је више одлука које су изазвале комешања у оквиру те заједнице. Повереница за заштиту равноправности **Невена Петрушић** изнела је оцену да конкурс мађарског Националног савета о високошколским стипендијама дискриминише по

¹⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=HTvPPBztmGk>, stranici poslednji пут приступљено 28. 09. 2014.

¹⁸ http://www.slobodnavojvodina.com/index.php?option=com_content&view=article&id=409:-opet..., страници последњи пут приступљено 28. 09. 2014.

¹⁹ http://www.slobodnaevropa.org/content/raspusten_nacionalni_savet_bosnjaka-/2097794.html, страници последњи пут приступљено 28. 09. 2014.

²⁰ Са циљем илустровања размера политизације усредсредимо се на поједине примере националних савета најбројнијих националних заједница у Војводини, уз запажање да су савети малобројнијих заједница имали проблема са аспекта капацитета искоришћавања надлежности. Стога истичемо да критички оријентисана мисао прекомерно усмерена на поједине савете у овом раду, како се читаоцу може учинити, није последица пристрасности аутора, већ уважавања чињеничног стања.

више критеријума, међу којима је један очигледно политичког карактера. Наиме, у конкурс се налази одредба према којој апликанти треба да дају изјаву о намери да ће се у будућности уписати на посебан бирачки списак Мађара (списак за избор Националног савета), на основу чега се добија већи број бодова.²¹ Национални савет Мађара претрпео је жестоке критике и по другим питањима.

Споран је и однос националних савета и медија, будући да је саветима дата апсолутна слобода у маневрисању медијским простором на језицима националних заједница. Једна од спорних одлука била је одлука Савета о смени главног уредника мађарског новинског листа *Магуар Сзó, Чабе Пресбургера (Прессбургер Цсаба)*, под објашњењем да слободу медија могу да ограниче интереси заједнице.²² Образложење ове одлуке упућује на закључак да је реч страначким интересима Савеза војвођанских Мађара и указује још једном на изражену политизацију рада Савета, нарочито уколико се има у виду да је Мађар Со једини дневни лист на мађарском језику. Национални савет Румуна преузео је оснивачка права над новинско-издавачком установом *Либертатеа*, упркос негодовању запослених у овој установи.²³ Такав је случај и са радом националног савета Русина, који је управљач Новинско-издавачке установе *Руске слово*. С обзиром да савети имају надлежности смењивања управљачких структура, можемо закључити да су ово очигледни случајеви монополизације медија који ће се користити у политичке сврхе.

Следећи проблем у раду националних савета је очигледан сукоб интереса, премда Закон не препознаје чланство у националном савету као јавну функцију, нити се детаљније бави овим питањима. Примера ради, председник Комисије за информисање Националног савета Румуна је истовремено и директор поменутог листа *Либертатеа* (на основу чега може несметано одлучивати о трансферу финансијских средстава том

²¹ http://www.magyarszo.com/hu/2011_08_13/vesti_na_srpskom/42613/, страници последњи пут приступљено 28. 09. 2014.

²² Замерке на рад овог листа, над којим је Савет, сходно својим надлежностима, преузео оснивачка права, таксативно су навођене, попут случајева када нису медијски пропраћене конференције за новинаре у СВМ или нису објављивена њихова саопштења, ил замерке да тај дневник није у довољној мери пратио рад председника војвођанске скупштине Шандора Егерешија (izvori: <http://www.politika.rs/rubrike/Srbija/Smena-u-Madjar-sou.lt.html>, i http://www.rtv.rs/sr_lat/vojvodina/novi-sad/odbor-za-informisanje-nacionalnog-saveta-za-smenu-urednika-madjar-soa_260207.html, страницама последњи пут приступљено 28. 09. 2014.

²³ <http://www.pancevac-online.rs/arhiva/!4047/03aktuelno.htm>, страници последњи пут приступљено 28. 09. 2014.

листу), док је секретар Савета председник Румунског центра за развој демократије, који код тог истог Савета аплицира за финансијска средства. Бројни су и други случајеви тако запањујућег сукоба интереса; бројни посланици, одборници, па и неки покрајински секретари и носиоци других јавних функција, истовремено су и чланови националних савета.

Политизација националних савета, описана кроз неколико одабраних примера (уистину их има много и појављују се у различитим областима деловања савета), тешко оптерећује вршење примарне функције националних савета и доводи до дискриминаторских одлука на уштрб интереса широког круга припадника националних заједница. Монополизација медијске сфере, заузимање лукративних позиција и искључивање независних удружења и непартијских појединаца, интелектуалне елите, има за циљ успостављање и ојачање надмоћне позиције у оквирима појединачних националних заједница. У ову праксу укључене су *све* заинтересоване партије, јер, како смо закључили, није реч само о партијама националних заједница. Неадекватно законско решење допринело је повећању међунационалних и унутарнационалних напетости, док нејасно дефинисане и широке надлежности савета углавном нису допринеле побољшању статуса и задовољавању потребе за културном аутономијом националних заједница, већ политичком и финансијском интересу појединаца из њихових редова. Како то истиче **Бошко Ковачевић**, говорећи о проблемима мултикултурног модела у Војводини, *„већинска нација у својој политизацији је произвела и одговоре мањинских и етно заједница”*, које стварају *“своје странке, своје забране и резервате”*.²⁴ У нелибералној друштвеној и политичкој атмосфери су и бројне политичке партије националних заједница у мањинском положају искористиле ситуацију да као, наводни или не, чувари својих заједница, успоставе доминацију над тим делом друштва.

Уколико се жели успоставити вршење првобитно замишљене функције националних савета, изражавање културне аутономије, неопходно је, без било каквог компромиса у тим питањима, националне савете испразнити од сваког политичког садржаја. Слажемо се са једним од генералних ставова који се наводи у једном издању Центра за истраживање етничитета, у ком се истиче да би *„у случају преобладавајућег утицаја политичких партија националних мањина на културну аутономију националних мањина могло доћи до стварања монопола и развоја сегрегативног мултикултурализма, односно унутрашњег цепања*

²⁴ http://www.danas.rs/dodaci/vikend/plave_strane/nevidljiva_zemlja.45.html?news_id=235128, страници последњи пут приступљено 28. 09. 2014.

мањинских заједница на основу различитих погледа на културну политику заједнице“, те да „смањивањем утицаја политичких партија националних мањина на културну политику заједнице остварује се суштина културне аутономије да сви грађани припадници одређене мањинске заједнице који то желе имају могућности да предлажу различите концепте културног развоја и да се одреде за онај који им је привлачан“.²⁵ Коначно, улогу у раду националних савета би требало да има интелектуална елита; стручњаци из сфере образовања, културе, обавештавања и службене употребе језика и писма.

Децентрализација културне аутономије: успутна напомена

Питање политизације тиче се и начина организовања националних савета. Наиме, будући да припадници националних заједница живе дисперзовано на територији Републике и Покрајине, реално је очекивати да, и у случају отклона партија из националних савета, центри у којима су припадници једне заједнице бројни и концентрисани, буду у надмоћном положају. Дакле, централизовано уређење овог питања може довести до проблема да културна аутономија једне заједнице не буде сфера поједнако (бар релативно) доступна свим припадницима те заједнице и изражавању њихових преференција. Како то истиче **Душко Радосављевић** и сарадници, значајан проблем „представља и то што припадници заједница удаљенији од традиционалних центара националне заједнице тешко могу имати било какав утицај на културну политику“.(Д. Радосављевић, Н. Матијевић, Р. Јововић. 2013: 151) Овде говоримо о политизацији у једном *ширем смислу*, као наметању једног доминантног културног модела без комуникације са осталим деловима заједнице. Стога, поред избора само кровних институција културних самоуправа, односно националних савета националних мањина, правац у ком би се требало размишљати јесте стварање децентрализованог уређења културне аутономије, при чему би избор савета био и на локалном нивоу, а центар упућен на сарадњу са тим нивоом и подложен извесним механизмима контроле и утицаја од стране истог. Сматрамо да би такав предлог и различити начини његовог остварења, као и предности и мане, требало да буде предмет посебног истраживања.

²⁵ Центар за истраживање етничитета. 2006. *Политичка партиципација и културна аутономија националних мањина у Србији*. Београд, стр. 93

Закључна разматрања

Србија је и даље оптерећена проблемима у вези са етницитетом, која су савременим друштвима апсолвирана, или су на трагу усклађивања различитих интереса традиционалних етничких заједница. Намере да се искуство Србије упореди са случајевима проблематичних односа у западноевропском региону, су непродуктивна, јер је корен истих сасвим различит. Док су у Европи проблем претежно везани за становништво из некадашњих колонија, у Србији су то традиционалне етничке заједнице. Због тога се треба угледати на државе у региону, где је ситуација у вези са природом мултикултуралности слична, које су успоставила стабилне основе за развој одрживе демократије. Ситуација није охрабрујућа; постојеће стање је такво да се у одређеном тренутку може изазвати криза у одређеним деловима Србије. Будућност која је пред нама, показује да ли ће одредбе Устава, и осталих законских текстова, бити мудро примењиване, и као такве бити и основа за креирање одговарајуће политике мултикултуралности. За сада смо сигурни да је доста времена од доношења последњег Устав Р Србије (2006), потрошено на изговоре зашто да се нешто не уради.

У самом (под)наслову теме, о којој овде пишемо, видимо клицу противречности, које је тешко помирити, односно, гледано из данашње перспективе, немогуће је створити продуктивну активност која би очувала мултиетнички идентитет Србије и Војводине, са оваквом политичком сценом, без обзира каква решење била понуђена или креирана у сврху одређене политичке репрезентације националних заједница. Ту видимо следеће проблеме:

- Непостојање воље политичких актера, како на републичком нивоу, али, истовремено и на нивоу покрајине да се питање политичке репрезентације националних заједница реши на продуктиван начин, те дугорочно;
- (Не)Легитимност националних савета за вођење продуктивне политике, по мери припадника заједнице, не само за интерес политичке класе унутар заједнице; проблематичност избора националних савета;
- Наметање политичког арбитрирања у националним саветима; повећана могућност изборне манипулације; вођење бирачких спискова од стране факултативних органа; вешто кројење изборних резултата од стране одређених политичких групација, покушај «цементирања» политичке владавине постојеће политичке групације

мимо изборних резултата, итд²⁶;

- Непостојање концепта развоја Војводине као мултиетничког региона, те с тим повезано, немогућност и очувања мултиетничког идентитета Војводине, код носилаца политичког мандата у АП Војводини, али и у релевантним политичким опцијама са централом у Београду; неумешност у креирању истог и/или неспремност да се Војводина другачије сагледа и изграђује другачије, не као трошак, односно, као 7% посто буџета Србије;
- Непостојање шире политичке, културолошке, економске, цивилизацијске, плуралистичке, платформе Србије као *Европске* и *Мултикултуралне*, државне и политичке заједнице, понуђене од стране *битнијих* политичких група, те носилаца политичких мандата у Србији (парламент, влада, председник), која би створила претпоставке за модернизацијски код Србије, те у себи сублимисала и учешће националних заједница у изградњи идентитета Србије, посебно мултикултуралног идентитета Војводине;
- Безнадежно застарели концепти политичких елита у Србији и Војводини, који се више базирају на обезбеђивању ресурса за дугу владавину и обезбеђење интереса партијског чланства, вешто

²⁶ Препоруке за деполитизацију националних савета:

- забрана кандидовања чланова политичких партија на изборним листама за национални савет;
- забрана кандидовања носилаца јавних функција на изборним листама за национални савет;
- забрана јавног, медијског, пружања подршке политичких партија, и другим активностима, кандидатима на изборним листама за национални савет;
- уведе и ближе дефинише ограничење по ком кандидати за избор у национални савет морају бити стручњаци у областима којима се баве национални савети (образовање, култура, обавештавање и службена употреба језика и писма);
- критеријуми финансирања, по претходним препорукама деполитизованих националних савета, транспарентно и прецизно дефинишу, како рад савета не би зависио од политичке арбитарности других тела;
- да се нејасне и широко постављене надлежности прецизирају одговарајућим правним актима како би се смањила могућност злоупотребе и успостављања финансијске и управљачке доминације савета над бројним установама националних заједница;
- размотрити увођење децентрализованог модела културне аутономије, којим би се водило рачуна о интересима и концептима целог корпуса националних заједница, и истовремено успоставио систем сарадње и надзора са централним телима културне аутономије, националним саветима као кровним организацијама.

прикривених иза тзв. «*државотворних тема*», такође онемогућава успостављање адекватне политике у овој области;

- Немоћност српске/војвођанске политичке сцене да себе легитимише на полазним основама да је пуна аутономија личности предуслов за изградњу модерне политичке заједнице, основни је проблем који стоји на путу, како укључења у политичке процесе националних заједница, тако и у изградњи мултикултурног идентитета Војводине, али и модерне, шире политичке заједнице, републике Србије.

Ситуација у Србији и Војводини није таква, као што је била у “*оловним годинама*” режима Слободана Милошевића. После 2000. године је започела реформа многих друштвених подсистема, са раличитим успехом. Многобројни фактори, међу којим је од посебног значаја и “*мека моћ*” Европске уније, конституишу односе у области заштите права припадника националних заједница и њихово учешће у изградњи мултикултуралног идентитета Војводине и Србије. Оцењујемо да он у овом тренутку није на нивоу потребани националних заједница, као што ни постојећа политичка и економска ситуација не стварају услове за, првенствено, материјалну подршку овако замишљеном концепту, базираном на доминантној улози националних савета, (а, у њима доминантне позиције најјаче политичке партије унутар заједнице) у овом процесу. Имајући такву реалност, неутрални посматрач не може бити оптимиста да ће у овој области бити постигнут неки већи напредак. Будућност која је увелико закорачила на ове просторе, неки други учесници у јавном и политичком животу, као и активни ангажман посленика из редова националних заједница, мораће да понуде квалитетнија решења за ову врло комплексну материју. Садашња ситуација само потхрањује ривалства и сукобе унутар мањих националних савета с једне стране, и ствара одбојан став политичких актера на републичком нивоу против овакве регулативе и организације националних савета. Имајући у виду политичке трендове, потребно је установити принципе нове политике у овој области. Тако би смо могли причати о збиљској заштити националних заједница и њиховој улози у изградњи мултикултуралног друштва у Војводини и Србији.

ЛИТЕРАТУРА:

А/ Документи

Устав Р Србије, 1990

Устав СР Југославије, 1992

Устав Р Србије, 2006

Статут АП Војводине, 2009

Закон о локалној самоуправи, 2007

Закон о утврђивању одређених надлежности аутономне покрајине, 2010

Закон о заштити права и слобода националних мањина, 2009

Закон о националним саветима националних мањина, 2009

Закон о култури, 2009

Закон о основама система образовања и васпитања, 2011

Закон о основној школи, 2009

Закон о средњој школи, 2009

Закон о високом образовању, 2009

Закон о службеној употреби језика и писма, 2010

Закон о јавном информисању, 2010

EUROPEAN PARLIAMENT RESOLUTION ON THE DEFENCE OF
MULTI-ETHNICITY IN VOJVODINA. 2005. Strasbourg

IZVEŠTAJ POKRAJINSKOG OMBUDSMANA ZA 2010. GODINU, Novi Sad

IZVEŠTAJ POKRAJINSKOG OMBUDSMANA – DVE GODINE PRIME-
NE ZAKONA O NACIONALNIM SAVETIMA NACIONALNIH MANJINA,
2011. Novi Sad

IZVEŠTAJ POKRAJINSKOG OMBUDSMANA – DVE GODINE PRIME-
NE ZAKONA O NACIONALNIM SAVETIMA NACIONALNIH MANJINA
II deo, 2012. Novi Sad

Pokrajinski sekretarijat za demografiju, porodicu i društvenu brigu o deci.
2003. ANALIZA O DEMOGRAFSKOJ SITUACIJI U AUTONOMNOJ POKRA-
JINI VOJVODINI PO POPISU STANOVNIŠTVA 2002. GODINE, Novi Sad

Republički zavod za statistiku, 2003. Saopštenje br. 295, Beograd

Б/ Студије и чланци

Агенција Локалне Демократије. 2001. ОГЛЕДИ РЕГИОНАЛИЗАЦИЈИ,
Суботица

Центар за истраживање етничитета. 2006. ПОЛИТИЧКА
ПАРТИЦИПАЦИЈА И КУЛТУРНА АУТОНОМИЈА НАЦИОНАЛНИХ
МАЊИНА У СРБИЈИ, Београд

П. Димоњи (прир.). 2004. ИЗМЕЂУ НАЧЕЛА И ПРАКСЕ – Положај
«малих» и «великих» мањина у Србији, Београд

Е. Гатман. 2003. МУЛТИКУЛТУРАЛИЗАМ. Испитивање политике
признања, Нови Сад

Е. Хејвуд. 2004. ПОЛИТИКА, Београд

Н. Кермани. 2013. КО СМО МИ – Немачка и њени муслимани, Београд

В. Мимлика. 2002. МУЛТИКУЛТУРАЛНО ГРАЂАНСТВО. Либерална

теорија мањинских права, Нови Сад

Н. Ковачевић, Н. Николић, Д. Покушевски. 2013. ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА – СПРОВОЂЕЊЕ ПРЕПОРУКА НЕЗАВИСНИХ ИНСТИТУЦИЈА ЗА ЗАШТИТУ ЉУДСКИХ ПРАВА У СРБИЈИ, Београд

А. Малуф. 2003. УБИЛАЧКИ ИДЕНТИТЕТИ, Београд

В. Милић. 2013. СТАВОВИ МЛАДИХ О КОЛЕКТИВНИМ ПРАВИМА НАЦИОНАЛНИХ ЗАЈЕДНИЦА У ВОЈВОДИНИ, Политикон бр. 5, Нови Сад

Отворени универзитет. 2000. АУТОНОМИЈА И МУЛТИЕТНИЧКА ДРУШТВА, Суботица

Д. Радосављевић. 2001. ЕЛИТЕ И ТРАНСФОРМАЦИЈА, Нови Сад

Д. Радосављевић. 2006. ДИЈАГНОЗА МЕЂУЕТНИЧКИХ ОДНОСА У ВОЈВОДИНИ, у: ЕТНИЦИТЕТ И МЕДИЈИ, Спенс медиа центар, Нови Сад

Д. Радосављевић. 2011. ВОЈВОДИНА И УСТАВНИ ИДЕНТИТЕТ СРБИЈЕ, у: УСТАВ И ДЕМОКРАТИЈА У ПРОЦЕСУ КОНСОЛИДАЦИЈЕ (ур. М. Подунавац), Београд

Д. Радосављевић. 2012. ПОЛИТИЦАЛ РЕПРЕСЕНТАЦИОН ОФ МИНОРИТИЕС АНД ПРЕСЕРВАЦИОН ОФ МУЛТИЕТХНИЦ ИДЕНТИТУ ОФ ВОЈВОДИНА, Београд

Д. Радосављевић. 2013. МУЛТИКУЛТУРАЛИЗАМ ДАНАС: Мултикултурализам за почетнике у основним цртама, у: Зборник са Научног скупа Мултикултуралност и савремено друштво, Нови Сад

Д. Радосављевић, Н. Матијевић, Р. Јововић. 2013. ПОЛИТИЧКО И ЈАВНО ПРЕДСТАВЉАЊЕ НАЦИОНАЛНИХ ЗАЈЕДНИЦА У ВОЈВОДИНИ, у: Зборник са Научног скупа Мултикултуралност и савремено друштво, Нови Сад

В. Стајић. 1928. ПИСМО УПУЂЕНО УДРУЖЕЊУ ВОЈВОЂАНА.

ВОЈВОЂАНСКИ ИДЕНТИТЕТ (Зборник). 2006. Хелсиншки одбор, Београд

Т. Жигманов. 2012. ЗАСТУПЉЕНОСТ НАЦИОНАЛНИХ ЗАЈЕДНИЦА У ДРЖАВНИМ ТИЈЕЛИМА – Основне чињенице компаративних увида у стање у Србији и Хрватској, Политикон бр. 3, Нови Сад

Ц/ Интернет извори

http://www.danas.rs/dodaci/vikend/plave_strane/nevidljiva_zemlja.45.html?news_id=235128, stranici poslednji put pristupljeno 28. 09. 2014.

http://www.magjarszo.com/hu/2011_08_13/vesti_na_srpskom/42613, stranici poslednji put pristupljeno 28. 09. 2014.

<http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:271519-Ciplic-Muftija-u-pravu>, stranici poslednji put pristupljeno 28. 09. 2014.

<http://www.pancevac-online.rs/arhiva/!4047/03aktuelno.htm>, stranici poslednji put pristupljeno 28. 09. 2014.

<http://www.politika.rs/rubrike/Srbija/Smena-u-Madjar-sou.lt.html>, stranici poslednji put pristupljeno 28. 09. 2014.

<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/Srbija/721278/Rezultati+izbora+za+Nacionalne+savete.html>, stranici poslednji put pristupljeno 28. 09. 2014.

http://www.rtv.rs/sr_lat/vojvodina/novi-sad/odbor-za-informisanje-nacionalnog-saveta-za-smenu-urednika-madjar-soa_260207.html, stranici poslednji put pristupljeno 28. 09. 2014.

www.slobodnaevropa.org/content/raspusten_nacionalni_savet_bosnjaka/2097794.html, stranici poslednji put pristupljeno 28. 09. 2014.

www.slobodnavojvodina.com/index.php?option=com_content&view=article&id=409:-opet, stranici poslednji put pristupljeno 28. 09. 2014.

www.youtube.com/watch?v=HTvPPBztmGk, stranici poslednji put pristupljeno 28. 09. 2014.

National Communities in Serbia and Vojvodina: Multicultural Foundations of the Constitution of Serbia, National Councils and their Politicizations and Depoliticizations

Abstract: *Serbia is an “incomplete country”. There is a hope that the activities which marked Serbia in the last decade of the 20th century will not be brought back into public life, especially considering the fact that there are still scars which they left on the fragile democratic body of Serbia, on its public life in general, and particularly on our fields of interest - the policy on national communities and their public and political representation in AP Voivodina.*

Subject of multiculturalism is very important in the Republic of Serbia, wich is multiethnic state, confirmed by Constitution which was delivered in 2006. The subject of national communities is defined by several acts.

We point out the emergence of the politicization of national councils and its immediate causes and manifestations. The goal of our research is to establish a few basic suggestions for the depoliticization of national councils and the creation of a convenient legal and political environment for the execution of essential

functions of national councils: the expression of cultural autonomy of national minorities and their better integration into the state-society complex.

Key words: Serbia, Vojvodina, Multiculturalism, National communities, National Councils, Public and Political Representation, Politicization, Depoliticization.